

İL K DÖNEM HADİS TARİHİ

-İBN MÂCE VE SÜNEN'İ ÖRNEĞİ-

MUHAMMED ABDURREŞİD EN-NU'MÂNÎ

Yayına Hazırlayan
ABDULFETTÂH EBÛ GUDDE

Çeviren
MEHMET ÖZŞENEL
MUSA ERKAYA

TAKDİM

MUHAMMED ABDURREŞİD EN-NU'MÂNÎ

1915'te Hindistan'ın Caypûr şehrinde doğdu. Ta'limu'l-İslâm Medresesi'nde Kadîrbahş el-Bedâyûnî'den dersler aldıktan sonra 1934'te Leknev'deki Dâru'l-Ulûm Nedvetü'l-Ulemâ'ya girdi. Burada iki yıl Haydar Hasan Han et-Tunkî'den dersler aldıktan sonra Haydarâbâd Dekken'e giderek Mahmûd Hasan Han et-Tunkî'den istifade etti. 1942-1947 yılları arasında Delhi'deki Nedvetü'l-Musannifin'de çalıştı. 1947'de Hindistan'ın bölünmesiyle Pakistan'a hicret eden Nu'mânî, burada 1949-1976 yılları arasında çeşitli medrese ve üniversitelerde hocalık yaptı. 1976'da Muhammed Yûsuf el-Bennûrî'nin isteği üzerine Karaçi'de Câmîatü'l-Ulûmi'l-İslâmiyye'de hadîs ihtisas bölümünde 1992'ye kadar hocalık ve danışmanlık yapan Nu'mânî, 1999'da Karaçi'de vefat etti. Ebû Hanîfe'nin hadisçiliği ve Hanefî mezhebinin hadîs ilmine katkıları konusunda özel ilgisi ve bilgisi bulunan Nu'mânî'nin yayımlanmış eserlerinden bazıları şunlardır: *Luğâtü'l-Kur'ân, Mâ temessu ileyhi'l-hâce limen yutâliu Sünen İbn Mâce (el-İmâm İbn Mâce ve kitâbuhû es-Sünen), İmâm İbn Mâce or İlm-i Hadîs, Mekânetü'l-İmâm Ebî Hanîfe fi'l-hadis.*

ABDUFETTAH EBÛ GUDDE

Son dönemlerin önde gelen hadisçilerindedir. Halep'te doğdu (1917). Ezher'den mezun oldu (1948). Ardından bu üniversitenin Arap Dili ve Edebiyatı Fakültesi'nde ihtisas yaptı. Şam Üniversitesi'nde öğretim üyeliğine başladı (1961). Riyad Şeriat Fakültesi'ne geçti (1965). Suriye'de Baasçılar tarafından bir yıl hapsedildi (1966). Şeriat Fakültesi'nde on yıl süreyle profesör olarak hadis, hadis usulü ve fıkıh usulü dersleri okuttu. Riyad'da vefat etti (1997). Muhammed Zâhid el-Kevserî'nin öğrencisi, Muhammed Avvâme'nin hocası, M. Emin Saraç'ın yakın arkadaşı idi. Hadis, hadis usulü, akaid, tasavvuf, Arap dili ve edebiyatı, tarih, öğretim metotları gibi çok geniş yelpazede yetmişden fazla çalışması bulunmaktadır. Titiz ve derinlemesine inceleme yapması nedeniyle İslamî ilimler alanında büyük bir saygı kazanmıştır. Klasik kaynaklarda adeta gizli kalmış olan bilgileri ince bir işçilikle aydınlığa çıkarması kitaplarını herkesin müracaat etmek zorunda olduğu çalışmalar haline getirmiştir. *Mevzû Hadisler, Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed ve Öğretim Metotları, Zamanın Kıymeti* Türkçeye çevrilen eserleri arasındadır.

MEHMET ÖZŞENEL

1967 yılında doğdu. 1985'te İstanbul İmam Hatip Lisesi'ni, 1989'da Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi. 1990-1992 yılları arasında araştırmalar yapmak üzere Pakistan'da bulundu. 1992'de Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Pakistan'da Hadis Çalışmaları" adlı yüksek lisans tezini tamamladı. 1993'te Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi oldu. 1999'da Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Sünnet ve Hadisi Değerlendirme ve Anlamada Ehl-i Rey-Ehl-i Hadis Yaklaşımları ve İmam Şeybani" adlı teziyle doktorasını tamamladı. 2000 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı'nda yardımcı doçent, 2009'da doçent oldu. 2012'de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne naklen atandı. 2015'te aynı fakültede Hadis Anabilim Dalı'nda profesör oldu. Yayımlanmış çalışmaları arasında Muhammed Taki Osmani'den yaptığı "Sünnetin Değeri ve Bağlayıcılığı" adlı çevirisi (9. bsk. İstanbul 2022), "Ebu Yusuf'un Hadis Anlayışı" (İstanbul 2011), "Pakistan'da Hadis Çalışmaları" (İstanbul 2014), "İlk Dönem Hadis Rey-Tartışmaları Şeybani Örneği" (3. bsk. İstanbul 2022) adlı kitapları bulunmaktadır.

MUSA ERKAYA

1967 yılında Konya'nın Beyşehir İlçesine bağlı Üzümlü Kasabasında doğdu. 1986 yılında Konya İmam-Hatip Lisesinden, 1992 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 1995 yılında Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı'na Araştırma Görevlisi olarak atandı. 1996 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Âdab Hadisleri ve Değerlendirmeleri" adlı teziyle yüksek lisansını bitirdi. 2004 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "İbn Mâce'nin Hadis Kültüründeki Yeri" adlı teziyle doktorasını tamamladı. Doktora eğitimi süresince (1997-2004) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yaptı. 2005 yılında tekrar Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne döndü. 2010 yılında Yardımcı Doçent oldu. 2018 yılında Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hadis Ana Bilim Dalı'na Dr. Öğretim Üyesi olarak atandı. 2019 yılında Doçent oldu. Halen adı geçen fakültedeki görevine devam etmektedir. Ulusal ve uluslararası akademik dergilerde yayınlanmış çok sayıda telif ve tercüme makalelerinin yanı sıra ulusal ve uluslararası bilimsel kongre ve sempozyumlarda sunulmuş bildirileri ve tahkik çalışması vardır. Evli ve üç çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

ÇEVİRMENLERİN SUNUŞU	15
ŞEYH NU'MÂNÎ VE ESERİNE DAİR BİRKAÇ SÖZ	17
NÂŞİR ABDÜLFETTAH EBÛ GUDDE'NİN ÖNSÖZÜ	20
MÜELLİFİN ÖZGEÇMİŞİ	31
BÜYÜK ÂLİM, UZMAN VE BİLGİLİ MUHADDİS, MUHAKKİK FAKİH MEVLÂNÂ ŞEYH HABİBURRAHMAN EL-A'ZAMÎ'NİN EL-İMAM İBN MÂCE VE KİTÂBUHÛ ES-SÜNEN ADLI ESER HAKKINDAKİ TAKRİZ YAZISI	36
GİRİŞ	38
1. Hadîsin Hücciyeti	38
2. Hüküm Koymada Sünnetin Yeri	40
3. Birinci Asırda Hadîs	41
3.1. Rasûlullah'ın ^{sallâhu aleyhi ve sellem} Hadîs Yazımına Değil, Kur'ân'ın Yazımına İhtimam Göstermesinin Sebebi.....	41
3.2. Hadîs Yazımının Yasaklanması Başlangıçta Olan Bir Şeydi	42
3.3. Hz. Peygamber ^{sallâhu aleyhi ve sellem} Zamanında Cem Edilmiş Bazı Sahîfelerin Beyânı	43
3.4. Peygamber Döneminde Hadîs Tedvîninin Yaygınlaşmaması.....	45
3.5. Hulefâ-i Râşidîn Döneminde Hadîsin Yayılması.....	45
3.6. Sahâbenin Çok ve Az Hadîs Nakletme Konusundaki Farklılıkları ve Bu Konudaki Farklı Bakış Açları	46
3.7. Sahâbenin İki Kısma Ayrılması: Çokça Hadîs	

Ezberlemeye Düşkün Olan Kısım, Fıkıh ve İstinbata Düşkün Olan Kısım	48
3.8. Sahâbenin Fakîhlerinin Çok Hadîs Nakletmeye Düşkün Olanlara Yönelttiği Bazı Tenkidler.....	52
3.9. Sahâbenin Sünnetleri Tedvîn Etmemesinin Sebebi.....	55
3.10. Hicrî Birinci Asrın Sonlarında Bid'at Ehlinin Zuhuru ve Sünnetin İfsadı Konusundaki Beyhude Gayretleri.....	56
4. Hicrî İkinci Asırda Hadîs	57
4.1. Hadîs Tedvîninin Başlangıcı.....	57
4.2. Sünnetlerin Toplanması İlk Defa Emreden Kişi ve Sünnetleri Toplayan Âlimler	57
4.3. İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe'nin Hadîs İlmindeki Yeri, Hadîse Hizmeti ve Hadîsin Sahîhliği İçin Aradığı Şartların Beyânı	62
4.4. Büyük Âlimlerin Ebû Hanîfe'nin Hadîs Konusundaki Dikkat ve Hassasiyetine Dair Şehâdetleri	67
4.5. Kitâbu'l-âsâr Sahîh Hadîsler Konusunda Tasnîf Edilen İlk Eser'dir	69
4.6. Ebû Hanîfe Şerîat İlmini İlk Tedvîn Eden kişidir, Onu Mâlik ve Sevri Takip Etmiştir	69
4.7. Hicrî İkinci Asırda Ortaya Çıkan Bid'atler ve Şerîat İlimlerinin Tedvîninin Artması.....	70
4.8. Cerh-Ta'dîl Faaliyetlerinin Başlaması ve Râvîler Konusunda Tenkîdde Bulunan Bir Kısım Ulemânın Beyânı	71
4.9. Hüküm İstinbatı Konusunda Bu Tabakadaki Âlimlerin Tavırları	73
4.10. Bu Dönemde Kûfe Ehlinin Meziyeti.....	75
4.11. İmâm Mâlik Medînelilerin Hadîsi Konusunda Ulemânın En Sağlam Olanlarındandı	77
4.12. Ebû Hanîfe'nin Hadîs Ezberi ve Hadîsten Hüküm Çıkarmadaki Yeri.....	77
4.13. Ebû Hanîfe ve Mâlik'in Ashâbının Hadîs ve Fıkıh İlmini Tedvîn Etmeleri ve Bu Konudaki Gayretlerinin Çokluğu	80
4.14. Hanefî Fakîhlerinin Kitaplarında Senedsiz Olarak Zikrettiği Hadîslerin Senedli Asılları İlk Dönem İmamlarının Kitaplarında Mevcuttur	82

4.15. Mâlik'in Ashâbının Eserlerinde Hadislerin Çokluğu ve Zehebî'nin İbn Vehb'e Olan Övgüsü.....	83
4.16. Buhârî-Müslim ve Diğer Temel Hadis Kaynaklarının Sahipleri Doğmadan Önce Hanefî ve Mâlikî Fıkhının Tedvini	85
4.17. Bu Tabakadaki Ulemânın Ahvâli Hakkında Bir Özet.....	85
5. Hicrî Üçüncü Asırda Hadis	86
5.1. Hz. Peygamber ^{sallallahu} ^{alehi ve} ^{salem} Zamanından Hicrî İkinci Asırın Sonuna Kadarki Üç Aşamanın Beyânı.....	86
5.2. Hicrî İki Yüz Yılı Başında Bazı Durumların Ortaya Çıkması Muhaddisleri Öncekilerin Metoduna Muhalefet Etmeye Sevketmiştir	87
5.3. Hz. Peygamber Dönemine Yakınlıklarından Dolayı Selef Ulemâsının Esmâu'r-Ricâl İlmine İhtiyaç Duymamaları ve Sonrakilerin Esmâu'r-Ricâl İlmine Ağırlık Vermeleri Sonucunda Bunun Onları Mürsel Hadisin İnkârına Götürmesi	88
5.4. Buhârî'nin Hasen Hadisle İhticacı İnkâr Etmesi	89
5.5. Hadis Hâfızlarının Hadislerin Tariklerini Bilmeye ve Garîb Rivâyetleri İncelemeye Önem Vermeleri, Sahâbe Kavli ve Amel-i Mütevâres ile Amelî İnkâr Etmeleri	89
5.6. Hadisin Sahihliğini Tespitte ve İki Müteârz Hadis Arasında Tercih Yapmada Amel-i Mütevâres'in Önemi	92
5.7. Selefin Esas İtibariyle Meşrûiyetinde İhtilaf Etmediği, Bilakis Sadece Evlâ Olan Konusunda İhtilaf Ettiği Bazı Hususlarda Bazı Muhaddislerin İhtilafı Derinleştirmesi	98
5.8. Bazı Râvîlerin İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe ve Ashâbına Dil Uzatmaları, Onların İlimlerinden ve Tenkîd Yöntemlerinden İstifade Etmemeleri.....	100
5.9. Ulemânın Hadislerin Zaptına ve Ezberlenmesine Önem Veren Hadis Hâfızları İle Rivâyetle Fıkıh ve İstinbatı Cem Eden Fukahâ Olarak İkiye Ayrılması	101
5.10. Hadis Râvîlerinin Fikhî Meselelere Dalmaktan Hoşlanmaması ve Ehl-i Rey Fukahâsına Dil Uzatmaları.....	102
5.11. Bu Asırda Hadis Tedvîninde Mezkûr Durumların Tesiri ve Dönemin Âlimlerinin Metinlerin Tenkîdinden Ziyade Senedlerin Tenkîdine Önem Vermeleri.....	103
5.12. Hadisin Fıkıhtan, Sahâbe ve Tâbiün	

Fetvâlarından Soyutlanması ve Müsned Türü Eserlerin Telifine Başlanması.....	104
5.13. Fıkıh Bablarına Göre Tasnif İle Râvîlere Göre Tasnif Arasındaki Fark	106
5.14. İmam Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i ve Sahîhlik Konusundaki Mevkii	107
6. Kütüb-i Sitte İmamları ve Kitapları.....	110
6.1. Buhârî'nin Araştırması Doğrultusunda Sahîh Hadîsler Konusunda Muhtasar Bir Kitap Telif Etmesi	110
6.2. Müslim'in Sahîh'ini Hocalarının İttifak Ettiği Hadîslerle Yetinerek Telif Etmesi	111
6.3. Hâzimi'nin Hadîsin Sahîhayn'da Olmasını Tercih Sebeplerinden Saymaması ve İbnu's-Salâh'ın Sahîh Hadîsin En Üst Mertebesinin Sahîhayn Hadîsleri Olduğunu İddia Etmesi.....	114
6.4. İmam İbnu'l-Hümâm'ın İbnu's-Salâh'ın Sözü'nün Taklidi Caiz Olmayan Bir Tahakküm Olduğuna Dair Görüşünün Tahkîki.....	115
6.5. Buhârî ve Müslim Sahîh Adlı Kitaplarındaki Hadîslerin En Sahîh Hadîsler Olduğunu İddia Etmemişlerdir, Bunu Ancak Bazı Hadîs Hâfizları Esahhu'l-Esânîd Kabîlinden Dile Getirmişlerdir	117
6.6. Bazı Ulemânın Buhârî ve Müslim'in Şartı Bâbında Zan ve Tahmîne Dayalı Olarak Zikrettiği Görüşlerin Reddi.....	118
6.7. İbnu's-Salâh'ın Sahîhayn'daki Hadîslerin Kat'iyeti ve Ümmetin Onları Telakkî bi'l-Kabûl Ettiği Yönündeki İddiasının Reddi	119
6.8. Nesâî'nin es-Sünen Adlı Eserini Telifte Buhârî-Müslim'in Yolunu Tutması ve Sıkı Şartının Beyânı	120
6.9. Ebû Dâvûd'un Sünen'inde Fukahânın İstidlâl Ettiği Hadîsleri Toplamaya Özen Göstermesi, Kitâbının Önemi ve Ondaki Şartının Beyânı.....	122
6.10. Mezhep Fukahâsının Ebû Dâvûd'un Kitâbını Kabûlle Karşılması	124
6.11. İlim Ehlinin Benimsemesi ve Ümmetin Kabûlle Karşılması/Telakkî Bi'l-Kabûl Sebebiyle Hadîsin Kuvvet Kazanması.....	125

6.12. Tirmizî'nin Fukahâ Nezdinde Amel Olunan Hadîslere Özen Göstermesi ve Hadîs İlimlerinin Mühim Kısımlarına Temas Etmesi	126
6.13. İbn Mâce'nin Kitâbı Fikhî Tertibi Güçlü Bir Kitaptır	127
6.14. Ulemânın Kütüb-i Sitte'ye Hizmet Konusundaki İlgilerinin Farklılığı	127
6.15. Kütüb-i Sitte Müelliflerinin Fikhî Mezhepleri ve Bu Konudaki Görüşlerin Ayrıntıları	129
7. Kütüb-i Sitte Sahiplerinin İmam Ebû Hanîfe ve Ashâbı Hakkındaki Tavırları	137
7.1. Buhârî'nin Tavrı	137
7.2. Müslim b. el-Haccâc'ın İmam Ebû Hanîfe'ye Karşı Tutumu	139
7.3. Müslim'in Ebû Hanîfe'nin Cibrîl Hadîsini "Bana İslâm'ın hükümlerini (Şerâiu'l-İslâm) haber ver" Lafzıyla Nakletmesini Eleştirmesi	140
7.4. Rivâyet ve Dirâyet Yönünden Müslim'in Sözü'nün Tenkidi	142
7.5. Hükümler/Şerâi Lafzının Ameller Manasına Geldiğini Gösteren Hadîsler	145
7.6. Buraya Kadarki Tenkidlerin Özeti	151
7.7. Nesâî'nin İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe ve Ashâbı İle İlgili Tavrı ve Onun Hadîsini Sünen'inde Nakletmesi	153
7.8. İbn Mâce ve Tirmizî'nin İmâm-ı A'zam Karşısındaki Tavırları	155
7.9. İmam Ebû Dâvûd Kütüb-i Sitte Müellifleri İçinde İmâm-ı A'zam Hakkında En Güzel Övgüde Bulunan Kişidir	156
7.10. İmam Tahâvî ve Kitâbının Mevkii	157
7.11. İlim Ehlinin Şerh Yazma ve Okutma Yönüyle Tahâvî'nin Kitâbına Gösterdikleri İlgi ve Buna Dair Teşvikleri	161
7.12. Beyhakî'nin İmam Tahâvî'ye Dil Uzatması ve Bunun Reddi	163
7.13. İbn Teymiyye'nin Tahâvî Hakkındaki Sözü ve Reddi	164
7.14. Eserlerinden Çokça İstifade Edilen Yedi Hadîs Hâfızları	165
7.15. Hâkim, Ebû Nuaym ve Hatîb'in Taassubu	165
7.16. Dârekutnî'nin Şâfiî Mezhebine Mutaassıp Bağlılığı	166

7.17. Beyhakî'nin Kitâbu's-Sünen'deki Taassubu.....	166
7.18. Hatîb, Ebû Nuaym ve Diğerlerinin Mevzu Rivâyetlere Ses Çıkarmamaları	167
7.19. Dârekutnî ve Hatîb'in İmam Ebû Hanîfe'ye Aşırı Düşmanlıkları ve Ebû Nuaym'ın Ebû Hanîfe Hakkındaki Taassubu	167
7.20. Ebû Nuaym'ın İmam Ebû Hanîfe'nin Hadîslerini Cem Etmesi, Beyhakî'nin Onun Hadîsiciyle İhticacı ve Hâkim'in Onu Övmesi	168
7.21. Haberler Arasındaki Teâruzu Gidermede Dört Mezhep İmamının Usûlleri	168
1. İMAM İBN MÂCE'NİN HAYATI	172
1.1. İsmi ve Nesebi.....	172
1.2. Doğumu.....	174
1.3. Hadîs Öğrenmek İçin Yaptığı Seyahatler ve Hocaları	174
1.4. Öğrencileri	176
1.5. İlim Ehlinin Kendisi Hakkındaki Övgüsü.....	176
1.6. Vefatı.....	177
1.7. Eserleri.....	178
1.7.1. İbn Mâce'nin Sünen'i.....	179
Mâce Hadîsleri.....	193
1.7.2. Başta İbn Mâce'nin Sünen'i Olmak Üzere Müsned ve Sünen'lerdeki Hadîslerle İhticâc Senedleri Hakkındaki Mülâhazalara Bağlıdır	225
1.7.3. İbn Mâce'nin Sünen'i Üzerine Şerh, Ta'lik, Ricâl Değerlendirmesi Ya Da Zevâidinin Bir Araya Getirilmesi İle İlgili Çalışma Yapanlar	226
2. ÖNEMLİ BİR İLAVE	283
3. İBN ÖMER'İN (NAMAZDA) ELLERİ KALDIRMAYI TERK ETME HADİSİNİN TASHİHİ VE ELBÂNÎ'NİN ONU HÜKÜMSÜZ KILMASINA DAİR REDDİYE.....	284
3.1. Elbânî'nin Bu Hadîs Hakkındaki Görüşleri	284
4. ELBÂNÎ'NİN BU HADİSİ HÜKÜMSÜZ KILMA	

TEŞEBBÜSÜNE REDDİYE	290
4.1. Elbânî'nin Sindi'nin Sözlerini Şeyh Nu'mânî'ye Nispet Etmesi	290
4.2. Şeyh Nu'mânî Mutaassıp Değildir	290
4.3. Şâzlık İstlâhî Sıhhate Mâni Değildir	291
4.4. Sahîhayn'daki Bazı Şâz Hadîs Örnekleri	292
4.5. İbn Huzeyme ve İbn Hibbân Sahîh Hadîste Şâz Olmamayı Şart Koşmadılar	295
4.6. Fakîh ve Usûlcülere Göre Şâzlık Hadîsi Delil Olarak Kullanmaya Engel Olmaz	295
4.7. Muhakkik el-Osmânî'nin Bir Rivâyette Şâzlığın Bulunmasının Başkasının Ona Tercih Edilmesini Gerekletmediğiyle İlgili Önemli Bir Çalışması	296
4.8. Abdullah b. Avn el-Harrâz'ın Rivâyetindeki İddia Edilen Şâzlığı Kaldıran Deliller	299
5. MÂLİK'İN İBN ÖMER'İN ELLERİN KALDIRILMASI HADİSİ HAKKINDAKİ DÖRT RİVÂYETİ	301
6. ELBÂNÎ'NİN HADİSİ İLLETLİ SAYMASINA SEBEP OLAN DÖRT HUSUSUN GEÇERSİZLİĞİ	303
6.1. Ellerin Kaldırılması Konusunda Mâlik'in Görüşünün Tahkiki	303
6.2. İbn Ömer'in Namazda Elleri Kaldırmayı Terk Etmesinin Sübûtu ve Bu Hadîsi Ebû Bekr b. Ayyâş Sebebiyle İletli Sayan Elbânî'ye Cevap	306
6.3. Ellerin Kaldırılması Meselesinde İbn Ömer'in Hadîsinin Yedi Lafzı	307
7. İBN ÖMER'İN ELLERİN KALDIRILMASI VE BUNUN TERKİ HAKKINDAKİ İKİ RİVÂYETİNİN CEM' EDİLMESİ VE ELBÂNÎ'NİN BU CEM'İ UZAK GÖRMESİNE DAİR REDDİYE	310
8. İBN ÖMER'İN ELLERİNİ KALDIRMAYANLARA TAŞ ATMASI HAKKINDA BİR DÜZELTME	312
9. ELBÂNÎ'NİN BU HADİSİ EL-HARRÂZ'DAN	

NAKLEDEN TEMTÂM'I İTHÂMINA REDDİYE	314
10. BAHSİ GEÇEN HADİS HAKKINDA ŞEYH KEŞMİRÎ'NİN SÖZLERİ	315
11. ŞEYH KEVSERÎ'NİN ELLERİN KALDIRILMASI MESELESİ HAKKINDAKİ GÜÇLÜ BEYANI	317
DİZİN	321

ŞEYH NU'MÂNÎ VE ESERİNE DAİR BİRKAÇ SÖZ

Bismillahirrahmanirrahim

Hamd âlemlerin rabbi Allah'a mahsustur. Her türlü salât ve selam Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa'nın, onun temiz ailesinin, değerli ashâbının ve onların izinden gidenlerin üzerine olsun.

Hindistan ve Pakistan'ın önde gelen hadîs ve fıkıh âlimlerinden muhterem Muhammed Abdurreşîd Nu'mânî'nin bu önemli kitabını değerli meslektaşım Doç. Dr. Musa Erka-ya ile birlikte Türkçe'ye kazandırmış olmaktan dolayı büyük mutluluk duyuyorum. Şeyh Nu'mânî Hindistan ve Pakistan'daki dînî medreselerde uzun yıllar hocalık yapmış, araştırma kurumlarında görev almış, özellikle Hanefî mezhebi ve Hanefî ulemâsının hadîs ilmine hizmetleri konusunda uzmanlık kesbetmiş selef timsali muhakkik âlimlerdendir. Kendisiyle ilk defa Ömer Korkmaz ağabeyin delâletiyle 1990 yılında Karaçi'ye gittiğim zaman tanışma imkânı bulmuştum. Hocamız, ilk tanıştığımız günden itibaren benimle yakından ilgilenip evini ve kütüphanesini açtı. Bana ders okutma teklifinde bulundu. Ben Pakistan'da yüksek lisans tezimle ilgili araştırma yapmak üzere bulunduğum için imkânlar elverdiği ölçüde onun ilminden istifade etmeye çalıştım. Bir taraftan tezimle ilgili araştırmalar yaparken, bir taraftan bir Diyobend medresesi olan Câmîatü'l-Ulûmî'l-İslâmiyye (Ben-nori Town) devre-i hadîs sınıfındaki *Kütüb-i Sitte ve Şerhu meâni'l-âsâr* derslerini dinleyici olarak takip etmeye çalıştım. Fırsat buldukça da Şeyh Nu'mânî'nin aynı medrese-

deki hadîs ve fıkıh ihtisas sınıfında yaptığı *Nüzhetü'n-nazar* derslerine katıldım. Bu dersler esnâsında elhamdülillah diğ er ihtisas talebesi ile birlikte ben de kendisinden hadîs kitapları yanında aklî ve naklî ilimler konusunda genel bir icazet aldım. Diğ er taraftan imkân ve fırsat buldukça evinde de kendisinden bazı kitapları okumaya çalıştım. İşte üstadın bu kitâbının hadîs tarihi ile ilgili ilk bölümünü bu özel derslerde kendisine okudum. Bu bakımdan kitâbın benim hayatımda özel bir yeri bulunmaktadır. Keza bu değerli eserin Türkçe'ye kazandırılmasının, kendim için hocama bir vefa borcu olduğ unu düşünmekteydim. Ancak geçen zaman içinde çeşitli meşguliyetlerin araya girmesi sebebiyle bu emelim hep arka planda kaldı. Nihayet Abdülfettah Ebû Gudde hocanın neşrini yaptığı kitapların tercümesi gündeme geldiğ inde bu fırsatı ganimet bilerek kitâbı *İbn Mâce ve Sünen*'i üzerinde uzmanlığı bulunan meslektaşım ile birlikte Türkçe'ye kazandırmaya karar verdik.

Kitâbın orijinal ismi Ebû Gudde hocanın belirttiğ i gibi *Mâ temessu ileyhi'l-hâce limen yutâliu Sünen İbn Mâce*'dir. Kitâbın orijinali Pakistan'da el yazısından yapılan büyük boy *Sünen-i İbn Mâce* baskısının başında kitâbı tanıtıcı mahiyette geniş bir giriş bölümü olarak yer almakta olup bende bir nüshası mevcuttur. Ebû Gudde hoca kitâbı modern matbaa harfleriyle müstakil olarak *el-İmam İbn Mâce ve kitâbuhû es-Sünen* adıyla neşretmiştir.

Kitâbı özellikli kılan, hadîs tarihine olan bakış tarzıdır. Kitâbın ilk bölümünde hadîsin ilk üç asırlık dönemdeki serüveni özetlenmekte, başlangıçtan itibaren geçirdiğ i aşamalar anlatılmaktadır. Kitâbet, tedvîn ve tasnîf aşamalarında yaşanan gelişmeler, İmam Ebû Hanîfe ve ashâbının bu faaliyetlere katılım ve katkıları özellikle vurgulanmaktadır. Kitâbın en dikkat çekici iddialarından biri *Kitâbu'l-âsâr*'ın Ebû Hanîfe tarafından tasnîf edildiğ i ve sahîh hadîsler konusunda yazılan ilk kitap olduğ u iddiasıdır. Bunun yanısıra *Kütüb-i Sitte* müelliflerinin Ebû Hanîfe ve ashâbı hakkındaki tavırları, hadîs tenkîd metodu konusunda hicrî

ikinci asır ile üçüncü asır arasında ortaya çıkan farklılıklar, selefî hadîsi telakkî bi'l-kabûl etmesinin önemi gibi başlıklar diğerk dikkat çeken konulardır. Keza müellifin Ebû Hanîfe'ye cephe alan başta Buhârî ve Müslim olmak üzere bazı muhaddislere getirdiğı eleştiriler yanında, Tahâvî ve Şerhu meâni'l-âsâr'ının önemine yaptığı vurgular dikkat çekicidir. Müellifin bütün bu konuları işlerken dikkat çeken bir diğerk özelliğı, yorumlarını, kaynakların derinliklerinden bulup çıkardığı nadir nakillerle desteklemesidir. Bu özelliğı de onun ne kadar geniş ve farklı tetebbuâtı olduğunu göstermektedir.

Kitâbın ikinci bölümünde de İmam İbn Mâce'nin hayatı, eserleri, Sünen'inin özellikleri, Kütüb-i Sitte'ye dâhil olma serüveni, Sünen'de yeralan hadîslerin sıhhat durumu ve mevzu olduğu iddia edilen hadîslerin tetkiki, Sünen üzerine yapılan çalışmaların dökümü ayrıntılı bir şekilde ele alınıp incelenmektedir. Kitâbın sonunda ayrıca müellifin İbn Mâce'ye âli senedlerle ulaşan rivâyet silsilesi de açıklanmıştır. Netice olarak bu değerli eserin Türkçe'ye çevirisinin Türkiye'deki hadis çalışmalarına önemli bir katkısı olacağını ümid ediyorum.

Mehmet Özşenel

31 Aralık 2021. Üsküdar/İstanbul